

Engeli Olan Çocuklar İçin Kapsayıcı Erken Çocukluk Eğitimi Projesi: Öykü Kitaplarındaki Değerlerin İncelenmesi*

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Bengü TÜRKOĞLU¹

1 Doç. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı, turkoglubengu@gmail.com, ORCID: 0000-0001-6347-691X.

Gönderilme Tarihi: 14.08.2022 Kabul Tarihi: 24.10.2022 DOI: 10.37669/milliegitim.1161793

Atf: “Türkoğlu, B. (2023). Engeli olan çocuklar için kapsayıcı erken çocukluk eğitimi projesi: Öykü kitaplarındaki değerlerin incelenmesi. *Millî Eğitim*, 52 (240), 3113-3138. DOI: 10.37669/milliegitim.1161793”

Öz

Okul öncesi dönemde hem normal gelişim gösteren hem de engeli olan çocuklar için öykü kitapları hiç şüphesiz ki değerler eğitimi açısından oldukça önemli bir yere sahiptir. Bu araştırma Engeli Olan Çocuklar İçin Kapsayıcı Erken Çocukluk Eğitimi Projesi'nde yer alan öykü kitaplarında hangi değerlere ne kadar sıklıkla yer verildiğini tespit etmeyi amaçlamaktadır. Araştırmada verilerin toplanması, analizi ve yorumlanması nitel araştırma yöntemine göre yapılmıştır. Araştırmanın örneklemini okul öncesi dönem çocukları için uygun olan ve Engeli Olan Çocuklar İçin Kapsayıcı Erken Çocukluk Eğitimi Projesi'nde yer alan 38 adet öykü kitabı oluşturmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak 24 değerden oluşan Değerler Kontrol Listesi kullanılmıştır. Verilerin toplanması aşamasında doküman analizi yöntemi, verilerin analizi aşamasında ise içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda sevgi, mutluluk, işbirliği, arkadaşlık ve özgürlük değerlerinin öykü kitaplarında en çok rastlanan değerler; çalışkanlık, merhamet, barış, alçak gönüllülük, vatanseverlik ve adalet değerlerinin ise öykü kitaplarında en az yer verilen değerler olduğu belirlenmiştir. Öykü kitaplarındaki toplam cümle sayısı ile karşılaştırıldığında değer ifade eden cümlelerin toplam cümleyle oranı %52,4'tür. Öykü kitaplarında Değerler Kontrol Listesi'ndeki tüm değerlere farklı oranlarda ve farklı değer ifadeleriyle yer verildiği tespit edilmiştir. Bütün öykü kitaplarında sevgi ve mutluluk değerlerine vurgu yapılmıştır. Ulaşılan sonuçlar çerçevesinde çeşitli önerilerde bulunulmuştur. Araştırma sonuçlarının öğretmenlere, ebeveynlere, yazarlara ve araştırmacılara katkı sağlaması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: kapsayıcı erken çocukluk eğitimi, değerler, öykü kitapları, engeli olan çocuklar

* Bu çalışmanın bir bölümü 10-13 Eylül 2020 tarihlerinde Eskişehir'de düzenlenen VII. International Eurasian Educational Research Congress – EJER2020'de sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Examination of the Values in the Storybooks in the Inclusive Early Childhood Education Project for Children with Disabilities

Abstract

Storybooks undoubtedly take a very important place in terms of values education for both typically developing children and children with disabilities in the preschool period. This study aimed to determine which values and how often are included in the storybooks in the Inclusive Early Childhood Education Project for Children with Disabilities. The collection, analysis, and interpretation of the data in the study were performed based on the qualitative research method. The sample of the research consisted of 38 storybooks suitable for preschool children and included in the Inclusive Early Childhood Education Project for Children with Disabilities. The Values Checklist consisting of 24 values was used as the data collection tool in the study. The document analysis method and the content analysis method were used for data collection and data analysis, respectively. As a result of the study, it was revealed that love, happiness, cooperation, friendship, and freedom were the most common values, while hard work, compassion, peace, humility, patriotism, and justice were the least included values in the storybooks. The ratio of sentences expressing value to the total sentences was 52.4% compared to the total number of sentences in storybooks. It was determined that all values in the Values Checklist were included in the storybooks at different rates and with different expressions of values. The values of love and happiness were emphasized in all storybooks. Various recommendations were made within the scope of the results achieved. The study results are expected to contribute to teachers, parents, authors, and researchers.

Keywords: *inclusive early childhood education, values, storybooks, children with disabilities*

Giriş

Eğitim bağlamında kapsayıcılık, farklılıklar veya engellilik durumuna bakılmaksızın tüm çocukların birlikte öğrenmesi gerektiği fikrine dayanır (UNESCO, 1994). Kapsayıcı eğitim; engelli çocukların akranlarıyla birlikte okula gitmelerine imkân tanıyarak, hem akademik hem de sosyal açıdan başarılı olmaları için yeterli desteği vererek, topluluklara, ailelere, öğretmenlere ve öğrencilere fayda sağlar (Rieser, 2008). Ayrıca engelli çocukların normal gelişim gösteren akranlarıyla aynı okullara devam etmesi, engellerin ve önyargıların yıkılmasına, insanların farklılıkları daha fazla kabul eder hâle gelmesine ve herkesin daha dostça bir ortamdan yararlanmasına yardımcı olmaktadır (Lord, Guernsey, Balfé, Karr ve deFranco, 2012). Bunun yanı sıra engelli çocuklar için ayrı bir eğitimin verilmesi uzun vadede uygun maliyetli ve sürdürülebilir değildir. Çünkü çoğu zaman ayrımcılık, engelli çocuklar için yetersiz eğitime yol

açar (United Nations, 2016). Kapsayıcı eğitimin hedeflerine, herkese eşit değer veren ve okulları toplumsal kaynaklar olarak gören ortamlar ve sistemler içerisinde ulaşılır. Kapsayıcı eğitim, tüm öğrencilerle ilgilidir ve bireyin öğrenme fırsatlarına anlamlı katılımını artırmayı, eğitimden ve toplumdan dışlanmalarını azaltmayı amaçlar. Sonuç olarak, tüm öğrenciler için hak temelli, kapsayıcı eğitim bütüncül bir yaklaşıma ihtiyaç duyar (UNICEF ve UNESCO, 2007).

“Engeli Olan Çocuklar İçin Kapsayıcı Erken Çocukluk Eğitimi Projesi” Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti’nin eş finansmanı ile Millî Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürlüğü’nün faydalanıcı olduğu ve UNICEF’in teknik desteği ile yürütülmekte olan ve üç yıl sürecek olan bir projedir. Bu projenin temel hedefi; engeli olan 3-7 yaş arası çocuklara kaliteli kapsayıcı eğitim sağlanması yoluyla çocukların erken çocukluk eğitimine ve ilkokul birinci sınıfa erişimlerini artırmaktır. Bu proje ile ulaşılmak istenen diğer hedefler ise şöyledir:

1. Kapsayıcı eğitime katılan tüm çocukların bilişsel, duygusal ve sosyal gelişimlerinin iyileştirilmesi,

2. 3-7 yaş arasında engeli olan çocukların ailelerinin ve çocukların bakımını üstlenen kişilerin kapsayıcı eğitim hakları, imkânları ve okul-aile iş birliğinin önemi hakkındaki farkındalıklarının artırılması,

3. Karar vericilerin, engeli olmayan çocukların aileleri ve çocukların bakımını üstlenen kişilerin, engeli olan çocukların kaliteli kapsayıcı eğitim alma haklarına ilişkin farkındalıklarının artırılması ve bu konuda desteklerinin sağlanması,

4. Öğretmenlere, 3-7 yaş arası tüm çocuklara kaliteli kapsayıcı eğitim sunabilecekleri şekilde bilgi ve becerilerin kazandırılması,

5. Türkiye’deki erken çocukluk döneminde kapsayıcı eğitim uygulamalarının güçlendirilmesi,

6. Eğitim personeli, anne-babalar/aileler ve diğer ilgili tüm paydaşların, engeli olan ve olmayan tüm çocuklar adına daha çok iş birliği içinde çalışmalarının sağlanması,

7. Engeli olan çocukların erken çocukluk eğitimine dahil edilmesi konusunda toplum genelinde tutum değişimi sağlanmasıdır (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2017).

İnsanların birbirlerini anlayabilmeleri, her yönüyle sağlıklı ilişkiler kurabilmeleri için davranışlarının temelinde insani değerlerin yer alması oldukça önemlidir. Bireyin davranış temellerinin atıldığı süreçte gelişim ve öğrenme potansiyelinin oldukça

hızlı olduğu erken çocukluk dönemidir (Uzun ve Köse, 2017). Bu dönemde kazanılan davranışlar bireyin kişilik yapısını oluşturarak yetişkinlik yaşantısını da şekillendirmektedir (Oktay, 2010). Erken çocukluk döneminde evde aile, okulda öğretmen desteğiyle verilen değerler eğitimiyle çocuğun doğuştan getirdiği iyi yönler ortaya çıkarılarak çocuğun kişilik gelişimi desteklenebilir ve bu sayede topluma sağlıklı bireyler kazandırılabilir (Aydın ve Akyol Gürler, 2012).

Avrupa 2020 Stratejisi (Council of the European Union, 2009a, 2009b) kapsamındaki beş ana hedeften biri eğitimle ilgilidir ve bu hedef, Avrupa eğitim sistemlerinde değerlerin önemini açıkça vurgulamaktadır. Eğitim ve öğretimde Avrupa işbirliğine yönelik stratejik bir çerçeve olan Eğitim ve Öğretim 2020, dört stratejik hedefin üçüncüsünde eşitliği, sosyal uyumu ve aktif vatandaşlığı teşvik etmeye odaklanır. Bu amaç çerçevesinde “eğitim, kültürlerarası yetkinlikleri, demokratik değerleri, temel haklara ve çevreye saygıyı teşvik etmeli ve ayrıca tüm gençleri farklı geçmişlerden gelen akranlarıyla olumlu etkileşimlerde bulunmaları için donatarak her türlü ayrımcılıkla mücadele etmelidir.” ifadesiyle değerlerin önemi ortaya koymaktadır (Council of the European Union, 2009b). Uluslararası Kapsayıcı Eğitim Konferansı (UNESCO, 2008) raporunda “kapsayıcı eğitimin, inşa edilecek toplum tipi ve geliştirilecek ideal insanla ilgili bir dizi anlayış ve değere dayandığı; daha barışçıl, çeşitlilik ve farklılıklara saygılı, daha kapsayıcı toplumlara sahip olmak için öğrencilerin ister okullarda ister resmi olmayan ortamlarda değerleri eğitimlerinde geliştirme ve deneyimleme fırsatına sahip olmaları esastır.” görüşü benimsenmiştir. Kapsayıcı eğitimi gerçekleştirebilmek için anayasal garantiler ve politikalar, müfredat, öğretmen yetiştirme sistemleri, materyaller, öğrenme ortamları, metodolojiler, kaynak tahsisi gibi değişiklikleri içeren kapsamlı bir okul sistemi reformu gerekmektedir. Bu reform kapsamında tüm insanların, çeşitlilik ve farklılıkları hoş karşıladıkları, bunları sorundan ziyade fırsat olarak gördükleri bir ortam oluşturmak oldukça önemlidir (UNESCO, 2008). Birleşmiş Milletler Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme “insan potansiyelinin, haysiyet ve öz değer duygusunun tam gelişimi ve insan haklarına, temel özgürlüklere ve insan çeşitliliğine saygının güçlendirilmesi” amacıyla engellilerin eğitim hakkını tanıır, bu hakkın ayrımcılık olmaksızın ve fırsat eşitliği temelinde gerçekleştirilmesine yönelik her düzeyde kapsayıcı bir eğitim sistemi ve yaşam boyu öğrenme imkânlarını destekler (United Nations, 2006).

Araştırmanın Amacı

Erken çocukluk döneminde hedeflenen değerler çocuklara kitap, dergi, yazılım, film, çizgi film, TV ve çocuk programları vasıtasıyla kolaylıkla kazandırılabilir. Bu dönemdeki hem normal gelişim gösteren hem de engeli olan çocuklar için resimli öykü kitapları hiç şüphesiz ki değerler eğitimi açısından oldukça önemli bir yere sa-

hiptir. “Engeli Olan Çocuklar İçin Kapsayıcı Erken Çocukluk Eğitimi Projesi” kapsamında öykü kitapları, çocuk etkinlik kitapları, öğretmen etkinlik kitapları, öğretmen eğitim kılavuzu, aile ve toplum kılavuzları, poster ve broşürler, ulusal konferans kitapçığı gibi çeşitli materyaller hazırlanmıştır. Bu çalışmada “Engeli Olan Çocuklar İçin Kapsayıcı Erken Çocukluk Eğitimi Projesi”nde yer alan öykü kitaplarında hangi değerlere ne kadar sıklıkla yer verildiğinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Bu araştırmanın alt amaçları ise;

1. Engeli Olan Çocuklar İçin Kapsayıcı Erken Çocukluk Eğitimi Projesi öykü kitaplarındaki değerlerin toplam cümle sayısına oranı nedir?
2. Engeli Olan Çocuklar İçin Kapsayıcı Erken Çocukluk Eğitimi Projesi öykü kitaplarındaki değer ifade eden cümlelerin her bir değere göre oranı nedir?
3. Engeli Olan Çocuklar İçin Kapsayıcı Erken Çocukluk Eğitimi Projesi öykü kitaplarında her bir değere yer verilme durumu nedir?
4. Engeli Olan Çocuklar İçin Kapsayıcı Erken Çocukluk Eğitimi Projesi öykü kitaplarındaki değerlere vurgu yapan ifadeler nelerdir?

Yöntem

Araştırma Modeli

Engeli Olan Çocuklar İçin Kapsayıcı Erken Çocukluk Eğitimi Projesi’nde yer alan öykü kitaplarındaki değerlerin belirlenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada elde edilen verilerin toplanması, analizi ve yorumlanması nitel araştırma yöntemine göre yapılmıştır. Gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı nitel araştırma, problemin doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına ve algılanmasına ilişkin sorgulayıcı ve yorumlayıcı bir süreci ifade etmektedir (Guba ve Lincoln, 1994; Klenke, 2016; Seale, 1999; Yıldırım ve Şimşek, 2011). Araştırma, öykü kitaplarında yer alan değerlerin Değerler Kontrol Listesi’ne göre uzmanlar tarafından değerlendirilmesini içerdiği için Etik Kurul izni alınmamıştır.

Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini okul öncesi dönem çocuklarına yönelik, Türk yazarlar tarafından yazılmış öykü kitapları oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemi okul öncesi dönem çocukları için uygun olan ve Engeli Olan Çocuklar İçin Kapsayıcı Erken Çocukluk Eğitimi Projesi’nde yer alan 38 adet öykü kitabı oluşturmaktadır. Örneklem seçiminde amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemde temel amaç, önceden belirlenen ölçütleri karşılayan tüm

durumları çalışmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu araştırmanın ölçütü; kullanılan öykü kitaplarının Engeli Olan Çocuklar İçin Kapsayıcı Erken Çocukluk Eğitimi Projesi'nde kullanılan öykü kitapları olmasıdır. Araştırmanın temel amacına uygun olarak incelenen 38 adet öykü kitabı şunlardır: (1) Ahmet'in Kuşları, (2) Fırat ve Lokum, (3) Uyumayı Sevmeyen Efe, (4) Gitar Dersi, (5) Köpeğim Aydede, (6) Ağaç Doktorları, (7) Ayşe'nin Ayakkabıları, (8) Ceyda'nın Resimleri, (9) Daireler Ormanın Kralı, (10) Dans Zamanı, (11) Elma ile Gelen Arkadaşlık, (12) En Hızlı Atlet Benim, (13) Hayal Kurmak Güzeldir, (14) Kardan Adam Hiç Üşür mü?, (15) Kedili Öykü, (16) Kırmızı Tramvay, (17) Sevgi Orkestrası, (18) Sevginin Hayal Halkaları, (19) Uçurtma Seven Arda, (20) Uzay Yolcuları, (21) Üzümlü Kurabiye, (22) Yardımlaşma Halısı, (23) Dans Eden Damla, (24) Kamp Ateşi, (25) Mete'yi Çok Seviyorum, (26) Parıltılı Top, (27) Renklerle Dans Eden Ateş Böcekleri, (28) Bahçenin Şarkısı, (29) Eğlenceli Aynalar, (30) Hıştırtı, (31) Kediler Ne Der?, (32) Konuşan Tabaklar, (33) Kütüphanede Bir Masa, (34) Mavi Sahil, (35) Mektup Arkadaşım, (36) Renk Renk Kelebek, (37) Şampiyon Takım, (38) Tren Yolculuğu'dur.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak 24 değerden oluşan değer listesi kullanılmıştır. Değer listesi oluşturulurken öncelikle Yaşayan Değerler Listesi, Rokeach'ın Değer Sınıflaması, Schwartz'ın Değer Sınıflaması, UNESCO Değer Listesi ve okul öncesi dönem çocuk kitaplarına yönelik olarak yapılan araştırmalarda tespit edilen değerler belirlenmiştir. Daha sonra değerler eğitimi konusunda çalışmalar yapan iki öğretim üyesinden uzman görüşü alınarak tespit edilen değerler arasından yirmi dört değer seçilerek Değerler Kontrol Listesi oluşturulmuştur. Bu listenin oluşturulmasında çocukların tüm yaşantıları boyunca onlara pusula olacak evrensel değerlere yer verilmeye çalışılmıştır. Uzmanların görüşleri doğrultusunda çalışmada Yaşayan Değerler Listesi'nden sevgi, saygı, mutluluk, işbirliği, dürüstlük, sorumluluk, alçak gönüllülük, hoşgörü, özgürlük, barış; Rokeach Değer Sınıflaması'ndan arkadaşlık, nezaket; Schwartz Değer Sınıflaması'ndan adalet, doğayı koruma, merhamet; UNESCO Değer Listesi'nden yardımseverlik, misafirperverlik, çalışkanlık, vatanseverlik, aile birliği; okul öncesi dönem çocuk kitaplarına yönelik olarak yapılan araştırmalarda tespit edilen değerlerden ise paylaşmak, özgüven, empati ve kurallara uyma değerlerine yer verilmiştir. Öncelikle Engeli Olan Çocuklar İçin Kapsayıcı Erken Çocukluk Eğitimi Projesi'nde yer alan her bir öykü kitabında tespit edilen değerler, daha sonra öykü kitaplarının tamamında her bir değere vurgu yapan ifadeler ve ifade sayıları belirlenmiştir.

Tablo 1*Araştırmada Kullanılan Değerlerin Listesi*

Sevgi	Saygı	Mutluluk	Yardımseverlik	İşbirliği	Dürüstlük
Hoşgörü	Özgürlük	Alçak gönüllülük	Misafirperverlik	Merhamet	Arkadaşlık
Paylaşmak	Doğayı koruma	Kurallara uyma	Sorumluluk	Çalışkanlık	Vatanseverlik
Özgüven	Adalet	Empati	Aile birliği	Barış	Nezaket

Tablo 1’de görüldüğü gibi araştırmada kullanılan değerlerin listesi şu şekildedir: Sevgi, saygı, mutluluk, yardımseverlik, işbirliği, dürüstlük, sorumluluk, alçak gönüllülük, hoşgörü, özgürlük, paylaşmak, misafirperverlik, merhamet, arkadaşlık, çalışkanlık, doğayı koruma, özgüven, adalet, empati, aile birliği, barış, nezaket, vatanseverlik ve kurallara uyma.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Verilerin toplanması aşamasında doküman analizi yöntemi, verilerin analizi aşamasında ise içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Doküman analizi, araştırılması hedeflenen olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin incelenmesini içeren bir yöntemdir ve büyük ölçüde hedef dokümanın taranmasına dayanır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). İçerik analizi ise, yazılı bilgilerin temel içeriklerinin ve içerdikleri mesajların özetlenmesi ve belirtilmesi işlemidir (Cohen, Manion ve Morrison, 2007). Araştırma verilerini toplamak için araştırmacı tarafından hazırlanan ve yirmi dört değerden oluşan “Değerler Kontrol Listesi” kullanılmıştır. İlk aşamada Engeli Olan Çocuklar İçin Kapsayıcı Erken Çocukluk Eğitimi Projesi’nde yer alan her bir öykü kitabı herhangi bir analize tabi tutulmadan okunmuştur. İkinci aşamada her bir öykü kitabı Değerler Kontrol Listesi’ndeki değerlere göre analiz edilmiştir. Üçüncü aşamada ise aradan belli bir süre geçtikten sonra araştırmacı tarafından her bir öykü kitabı tekrar okunmuş ve Değerler Kontrol Listesi’ndeki değerlere göre tekrar analiz edilmiştir. Son aşamada beş bağımsız alan uzmanı araştırmacı tarafından kitaplar okunarak öykü kitapları Değerler Kontrol Listesi’ndeki değerlere göre değerlendirilmiştir.

Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışmaları

Araştırmada iç geçerliliği arttırmak amacıyla öykü kitapları araştırmacı tarafından farklı zamanlarda okunarak değerlendirmeler gözden geçirilmiş ve verileri çözümlenme, yorumlama süreçlerinde tutarlılık sağlanmaya çalışılmıştır. İç güvenirliliği sağlamak amacıyla doğrudan alıntılara yer verilmiş ve elde edilen veriler üzerinde beş bağımsız alan uzmanı araştırmacı rastgele örnekleme yöntemiyle seçilen öykü

kitaplarını Değerler Kontrol Listesi'ne göre değerlendirmiş ve ayrı ayrı kodlamalar yapmıştır. Değerlendirme sonucunda “görüş birliği” ve “görüş ayrılığı” olan kodlar belirlenmiş ve gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Yapılan kodlamaların güvenilirlik hesaplamasında Miles ve Huberman tarafından (1994) önerilen güvenilirlik formülü $Güvenirlik = \frac{Görüş\ Birliği}{(Görüş\ Birliği + Görüş\ Ayrılığı)} \times 100$ kullanılmıştır. Çalışmanın güvenilirliği %91 olarak bulunmuştur. Güvenirlik hesaplamasında uyuşum yüzdesi % 70 olduğunda güvenilirlik yüzdesine ulaşılmış kabul edilir (Miles ve Huberman, 1994; Yıldırım ve Şimşek, 2011). Dış geçerliği sağlamak amacıyla araştırmanın modeli, örnekleme ve veri toplama aracının hazırlanması, verilerin toplanması, verilerin çözümlenmesi gibi araştırmadaki tüm süreçler detaylı olarak açıklanmıştır. Araştırmanın başka araştırmalarla test edilebilmesi için veri kaynaklarına dair gerekli açıklamalar ayrıntılarıyla yapılmaya çalışılarak dış güvenilirlik sağlanmıştır.

Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde, “Engeli Olan Çocuklar İçin Kapsayıcı Erken Çocukluk Eğitimi Projesi”nde yer alan öykü kitaplarında hangi değerlere ne kadar sıklıkla yer verildiğinin belirlenmesi amacıyla kullanılan Değerler Kontrol Listesi'nden elde edilen verilerin çözümlenmesi sonucunda ortaya çıkan bulgulara yer verilmiştir.

Birinci Alt Amaca İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt amacı olan “*Engeli Olan Çocuklar İçin Kapsayıcı Erken Çocukluk Eğitimi Projesi öykü kitaplarındaki değerlerin toplam cümle sayısına oranı nedir?*” sorusuna yönelik elde edilen bulgular Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2

Engeli Olan Çocuklar İçin Kapsayıcı Erken Çocukluk Eğitimi Projesi öykü kitaplarındaki değerlerin toplam cümleye oranı

Değerler	Her Bir Değere Göre Cümle Sayısı	Toplam Cümle Sayısı	Her Bir Değerin Toplam Cümleye Oranı (%)
Sevgi	168	1784	9,4
Mutluluk	151		8,4
İşbirliği	124		7,0
Arkadaşlık	85		4,8
Özgürlük	76		4,3
Nezaket	47		2,6
Dürüstlük	43		2,4
Kurallara Uyma	33		1,8
Aile birliği	24		1,3
Yardımseverlik	23		1,3
Empati	21		1,2
Paylaşmak	20		1,1
Doğayı koruma	19		1,1
Özgüven	17		1,0
Misafirperverlik	14		0,8
Saygı	14		0,8
Sorumluluk	11		0,6
Hoşgörü	10		0,5
Çalışkanlık	9		0,5
Merhamet	7		0,4
Barış	7		0,4
Alçak gönüllülük	5		0,3
Vatanseverlik	4		0,2
Adalet	3		0,2
Toplam	935		52,4

Engeli Olan Çocuklar İçin Kapsayıcı Erken Çocukluk Eğitimi Projesi öykü kitaplarındaki her bir değer için toplam cümle sayısına oranı Tablo 2’de verilmektedir. İncelenen öykü kitaplarında toplam 1784 cümle kullanılmıştır. Bu cümlelerden %52,4’ü değer ifade etmektedir. Yani öykü kitaplarındaki toplam cümle sayısı ile karşılaştı-

rıldığında değer ifade eden cümlelerin toplam cümleye oranı %52,4'tür. İncelenen eserler olaya dayalı metinler olduğu için olayı anlatan ve geçiş cümlelerinin çok fazla olması gerektiği düşünüldüğünde %52,4 oranında değer ifade eden cümle bulunması oldukça yüksek bir sonuçtur. Bu nedenle Engeli Olan Çocuklar İçin Kapsayıcı Erken Çocukluk Eğitimi Projesi öykü kitaplarında değerlere oldukça sık yer verildiği söylenebilir.

Proje kapsamındaki öykü kitaplarında en fazla yer alan üç değer sevgi, mutluluk ve işbirliğidir. Öykü kitaplarında bu üç değerden sonra arkadaşlık, özgürlük, nezaket, dürüstlük ve kurallara uyma değerlerine de yer verildiği belirlenmiştir. Okul öncesi öğretmenlerinin değerler eğitimi konusundaki görüşlerinin incelendiği çalışmada okul öncesi dönem çocuklarına kazandırılması gereken değerlerin sevgi, işbirliği, saygı, paylaşma, sorumluluk, hoşgörü, dürüstlük, yardımlaşma değerleri olduğu ortaya konmuştur (Gülay Ogelman ve Erten Sarıkaya, 2015). Alanyazında çocuk kitaplarında yer verilen değerlerin incelendiği çalışmalarda da sevgi (Cengiz ve Duran, 2017; Dirican, 2013; Işıtan, 2014; Selek, 2014), mutluluk (Cengiz ve Duran, 2017; Dirican, 2013; Turan ve Ulutaş, 2016) ve işbirliği (Cengiz ve Duran, 2017; Işıtan, 2014) değerlerine sıklıkla yer verildiği tespit edilmiştir. Ulaşılan bu sonuçlar araştırmanın sonuçlarıyla da benzerlik taşımaktadır.

Proje kapsamındaki öykü kitaplarında en az yer alan üç değer ise alçakgönüllülük, vatanseverlik ve adalettir. Öykü kitaplarında misafirperverlik, saygı, sorumluluk, hoşgörü, çalışkanlık, merhamet ve barış değerlerine de az yer verildiği belirlenmiştir. Oysaki eşitlik, adalet, hoşgörü, güven, doğruluk, barış gibi değerlere sahip ve bu değerleri davranış hâline getiren bireyler yetiştirmek eğitim açısından oldukça önemlidir (Çağlar, 2005). Alanyazında çocuk kitaplarında yer verilen değerlerin incelendiği çalışmalarda da alçakgönüllülük (Cengiz ve Duran, 2017), vatanseverlik (Cengiz ve Duran, 2017), adalet (Dirican, 2013) ve barış (Dirican, 2013) değerlerine daha az yer verildiği belirlenmiştir. Ancak Akbalık (2015), Bildirici ve Bulut Pedük (2017), Dilek (2017), Erdal (2009), Gökçe (2008) ve Şifa Kantar (2014) tarafından yapılan çalışmalarda çalışkanlık değerine; Dilek (2017) ve Selek (2014) tarafından yapılan çalışmalarda merhamet değerine sıklıkla yer verildiği görülmüştür.

İkinci Alt Amaca İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt amacı olan “*Engeli Olan Çocuklar İçin Kapsayıcı Erken Çocukluk Eğitimi Projesi öykü kitaplarındaki değer ifade eden cümlelerin her bir değere göre oranı nedir?*” sorusuna yönelik elde edilen bulgular Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3

Engeli Olan Çocuklar İçin Kapsayıcı Erken Çocukluk Eğitimi Projesi öykü kitaplarındaki değer ifade eden cümlelerin her bir değere göre oranı

Değerler	Her Bir Değere Göre Cümle Sayısı (N)	Her Bir Değerin, Değer İfade Eden Cümle Sayısına Oranı (%)
Sevgi	168	18,0
Mutluluk	151	16,1
İşbirliği	124	13,3
Arkadaşlık	85	9,1
Özgürlük	76	8,1
Nezakat	47	5,0
Dürüstlük	43	4,6
Kurallara Uyuma	33	3,5
Aile birliği	24	2,6
Yardıms severlik	23	2,5
Empati	21	2,2
Paylaşmak	20	2,1
Doğayı koruma	19	2,0
Özgüven	17	1,8
Misafirperverlik	14	1,5
Saygı	14	1,5
Sorumluluk	11	1,2
Hoşgörü	10	1,1
Çalışkanlık	9	1,0
Merhamet	7	0,8
Barış	7	0,8
Alçak gönüllülük	5	0,5
Vatanseverlik	4	0,4
Adalet	3	0,3
Toplam	935	100,0

Engeli Olan Çocuklar İçin Kapsayıcı Erken Çocukluk Eğitimi Projesi öykü kitaplarında değer ifade eden cümlelerin her bir değere göre dağılımları Tablo 3'te verilmektedir. Sevgi, mutluluk ve işbirliği değerlerinin değer ifade eden cümlelere oranına baktığımızda oranların yüzde 10'un üzerinde olduğu; merhamet, barış, alçak-

gönüllülük, vatanseverlik ve adalet değerlerinin değer ifade eden cümlelere oranının ise yüzde 1'in altında olduğu görülmektedir. Toplam 935 değer ifade eden cümlenin 911'inde yalnızca bir değer; 12'inde ise iki farklı değer (toplam 24 değer ifade eden cümle) ifadesi tespit edilmiştir.

Sevgi tüm duygu ve değerlerin temelini oluşturur (Coşkun Keskin ve Serttaş, 2018; Şahin, Ökmen ve Kılıç, 2018). Bu nedenle Engeli Olan Çocuklar İçin Kapsayıcı Erken Çocukluk Eğitimi Projesi öykü kitaplarında en çok sevgi değerine yer verildiği düşünülmektedir. Sevgi tüm değerleri içine alan bir değerdir. Sevginin olmadığı yerde merhamet, barış, vatanseverlik gibi değerlerden bahsetmek çok zordur (Aydın ve Öksüz, 2021). Sevgi ve yardımseverlik sosyal değerlere (Spranger, 2001); adalet, saygı ve eşitlik toplumsal değerlere (Michaelis, 1988) örnek teşkil eder. Erken dönemlerden itibaren ailede ve eğitim kurumlarında çocuklara sosyal ve toplumsal değerlerin benimsetilmesi büyük önem taşır. Okul öncesi eğitim kurumları, günlük eğitim akışlarında çocuklara değerlerin farkına varma, değerleri ifade etme ve tartışma fırsatları sunar (Johansson, 2018). Okul öncesi eğitim kurumlarında sevgi, eşitlik, özgürlük, mutluluk ve dürüstlük gibi değerlere öncelikle yer verilir (Halstead ve Taylor, 2000). Okul öncesi öğretmenlerinin çocuklarla iletişimlerinde en çok dikkat ettikleri değerler; saygı ve disiplindir (Sigurdardottir, Williams ve Einarsdottir, 2019). Okul öncesi dönem çocuklarının aile içerisinde kazanmaları gereken başlıca değerleri okul öncesi öğretmenleri “saygı”, “sevgi”, “sorumluluk”, “doğruluk/dürüstlük” ve “işbirliği” olarak sıralamıştır. Ayrıca okul öncesi dönem çocuklarının okul öncesi eğitim kurumlarında kazanmaları gereken değerleri okul öncesi öğretmenleri “yardımseverlik”, “hoşgörü”, “paylaşma”, “adalet”, “empati” ve “öz denetim”; öğretmen adayları ise “empati”, “yardımseverlik”, “hoşgörü”, “adalet”, “paylaşma” ve “öz denetim” olarak ifade etmişlerdir (Türkoğlu, 2019). Yapılan çalışmalar; okul öncesi dönem çocuklarına kazandırılması gereken değerlerin sevgi, saygı, sorumluluk, yardımseverlik, işbirliği, hoşgörü, dürüstlük, adalet, empati gibi değerler olduğunu ortaya koymaktadır (Ayranıcı ve Aytaş, 2017; Court ve Rosental, 2007; Çelikkaya ve Filoğlu, 2014; Çengelci, Hancı ve Karaduman, 2013; Dirican, 2013; Erkuş, 2012; Gilmore ve Howard, 2016; Gülay Ogelman ve Erten Sarıkaya, 2015; Pekdoğan ve Korkmaz, 2017; Sapsağlam ve Ömeroğlu, 2015; Tarkoçin, Berktaş ve Uyanık Balat, 2013; Yazar ve Erkuş, 2013). Bu bağlamda Engeli Olan Çocuklar İçin Kapsayıcı Erken Çocukluk Eğitimi Projesi öykü kitaplarında okul öncesi dönem çocuklarına kazandırılması önerilen değerlere yer verildiği ancak bazı değerlere sıklıkla yer verilirken bazı değerlere oldukça az yer verildiği belirlenmiştir. Merhamet, barış, alçakgönüllülük, vatanseverlik ve adalet değerlerinin oransal olarak öykü kitaplarında en az yer verilen değerler arasında bulunması incelenen kitaplar açısından olumsuz bir durum olarak yorumlanmıştır. Er-

ken çocukluk döneminde öykü kitapları vasıtasıyla çocuklara farklı evrensel değerler rahatlıkla kavratılabileceği gibi bu öyküler mizaç eğitimi bağlamında da fayda sağlar (Aydın, 2011).

Üçüncü Alt Amaca İlişkin Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt amacı olan “*Engeli Olan Çocuklar İçin Kapsayıcı Erken Çocukluk Eğitimi Projesi öykü kitaplarında her bir değere yer verilme durumu nedir?*” sorusuna yönelik elde edilen bulgular Tablo 4’te gösterilmiştir.

Tablo 4

Engeli Olan Çocuklar İçin Kapsayıcı Erken Çocukluk Eğitimi Projesi öykü kitaplarında her bir değere yer verilme durumu

Öykü No	Değerler																							
	Sevgi	Mutluluk	İşbirliği	Arkadaşlık	Özgürlük	Nezakət	Dürüstlük	Kurallara Uyma	Aile Birliği	Yardımsızlık	Empati	Paylaşmak	Doğayı Koruma	Özgüven	Misafirperverlik	Saygı	Sorumluluk	Hoşgörü	Çalışkanlık	Merhamet	Barış	Alçak Gönüllülük	Vatanseverlik	Adalet
1	√	√		√	√	√		√											√		√			
2	√	√	√	√	√		√		√	√		√				√	√	√		√				
3	√	√			√		√	√	√	√	√													
4	√	√	√		√	√			√	√	√		√	√	√	√	√	√	√	√		√		√
5	√	√	√	√		√		√	√			√					√							
6	√	√	√	√		√			√		√	√	√	√										
7	√	√		√	√		√		√	√	√	√	√			√		√				√		
8	√	√	√		√	√		√	√		√								√					
9	√	√	√		√	√		√	√	√			√											
10	√	√	√	√	√	√		√		√	√													
11	√	√	√	√		√	√	√	√	√	√		√	√	√	√	√	√						
12	√	√	√	√			√	√	√	√	√		√				√	√						√
13	√	√	√	√	√						√								√					
14	√	√	√	√				√		√							√							
15	√	√	√	√	√																			
16	√	√	√		√	√					√			√										√
17	√	√	√	√		√													√		√			√
18	√	√	√		√																			

19	√	√	√	√	√	√	√	√	√							√	√
20	√	√	√	√	√	√				√			√				√
21	√	√	√		√	√		√		√		√					√
22	√	√	√		√				√								
23	√	√	√	√				√									
24	√	√	√				√	√	√	√			√				
25	√	√	√	√			√									√	√
26	√	√	√	√	√												
27	√	√	√			√	√	√		√	√	√	√				
28	√	√	√			√	√					√	√				
29	√	√			√		√					√					
30	√	√		√		√	√						√				
31	√	√		√	√	√	√		√	√						√	
32	√	√	√		√	√			√								
33	√	√	√		√	√	√	√					√	√			
34	√	√	√		√		√	√	√	√				√	√		
35	√	√	√	√		√		√	√	√		√	√	√	√	√	√
36	√	√	√		√		√	√	√				√	√			
37	√	√	√	√	√	√			√		√		√	√			
38	√	√	√		√	√		√									

Tablo 4'te Engeli Olan Çocuklar İçin Kapsayıcı Erken Çocukluk Eğitimi Projesi öykü kitaplarında her bir değere yer verilme durumu ortaya konmuştur. Öykü kitapları incelendiğinde aynı öykü kitabında en fazla 17 (Gitar Dersi öykü kitabında sevgi, mutluluk, işbirliği, özgürlük, nezaket, yardımseverlik, empati, paylaşmak, özgüven, misafirperverlik, saygı, sorumluluk, hoşgörü, çalışkanlık, merhamet, alçak gönüllük, adalet), en az 4 (Sevginin Hayal Halkaları öykü kitabında sevgi, mutluluk, işbirliği, özgürlük) değere yer verildiği, her bir değere yönelik farklı sayılarda değer ifadelerinin bulunduğu tespit edilmiştir. Hiçbir değere yer verilmeyen öykü kitabının bulunmaması özel gereksinimli çocuklara öyküler vasıtasıyla belirli değerleri kazandırmak açısından oldukça önemlidir. Ayrıca Engeli Olan Çocuklar İçin Kapsayıcı Erken Çocukluk Eğitimi Projesinde yer alan her bir öykü kitabında birden fazla değere yönelik açık, net ve olumlu ifadelerin bulunması, okul öncesi dönem çocuklarının değer algılarının olumlu yönde desteklenmesine ve çocukların bu değerleri içselleştirerek davranış hâline getirmesine imkân sağlaması yönüyle de önemli bir işleve sahiptir.

Yaşamın ilk yıllarında ebeveynler birlikte geçirdikleri zaman diliminde yaşantılar yoluyla çocuklarına bazı değerleri aktarırlar, bu nedenle değer aktarımı konusunda

ilk sorumluluk ebeveynlerindir (Alpöge, 2011). Ayrıca çocuk edebiyatı ürünleriyle de değerler çocuklara aktarılmaktadır (Mills, 2016). Çocuk edebiyatı ürünleri çocukların evrensel değerlere ilişkin farkındalık kazanmalarını sağlayan, bakış açılarını genişleterek değer yargılarını büyük ölçüde şekillendiren ve değerlerin gelecek nesillere aktarılmasında önemli bir rol oynayan etkili araçlardır (Gooden ve Gooden, 2001; Karatay, 2011; Kortenhau ve Demarest, 1993; Yılmaz, 2016). Bu açıdan erken çocukluk döneminde çocuklar, öykü kitapları vasıtasıyla farklı değerleri tanırlar ve içselleştirir. Değerlerin çocukların yaş özelliklerine uygun öykü kitaplarıyla desteklenmesi değer öğretimi açısından fayda sağlar (Küçük, 2019).

Dördüncü Alt Amaca İlişkin Bulgular

Araştırmanın dördüncü alt amacı olan “*Engeli Olan Çocuklar İçin Kapsayıcı Erken Çocukluk Eğitimi Projesi öykü kitaplarındaki değerlere vurgu yapan ifadeler nelerdir?*” sorusuna yönelik elde edilen bulgular Tablo 5’te gösterilmiştir.

Tablo 5

Engeli Olan Çocuklar İçin Kapsayıcı Erken Çocukluk Eğitimi Projesi öykü kitaplarındaki değerlere vurgu yapan ifadeler

Değerler	Değere Vurgu Yapan İfade
Sevgi	Sevmek, sevgi hitapları, sarılmak, özlemek, övgü, sevgiyle dolmak.
Mutluluk	Sevinç, keyif, mutlu, mutlu olmak, sevinmek, eğlenmek, gülmek, gülümsemek, keyiflenmek, neşeyle dolmak, mutluluk vurguları.
İş birliği	Berber, birlikte, beraberce, hep birlikte, hep beraber, yardım etmek.
Arkadaşlık	Arkadaşlarıyla oyun oynamak, arkadaş olmak, arkadaşlarına yardım etmek, arkadaşlık etmek, arkadaşlarıyla konuşmak/sohbet etmek, arkadaşlık hitapları.
Özgürlük	Özgür olmak, kuşlar gibi özgür olmak, özgürlük özgür bir şekilde.
Nezaket	Teşekkür etmek, rica etmek, özür dilemek, nazik olmak, kibar olmak, tanıştığına memnun olmak, selamlama vurguları.
Dürüstlük	Doğru söylemek, sözünü yerine getirmek.
Kurallara uyma	Kural, kurallara uymak, uyulması gereken kurallar, okul kuralları.
Aile birliği	Aile ile birlikte karar almak, ailesini özlemek, ailecek pikniğe gitmek.
Yardımseverlik	Yardım etmek, yardım istemek, yardımcı olmak, iyilik yapmak, yardımsever.
Empati	Kendini başkasının yerine koymak.
Paylaşmak	Paylaşım, birlikte sohbet etmek, birlikte oyun oynamak.

Doğayı koruma	Hayvanları korumak, ağaçların yaralarını sarmak, ağaç doktoru olmak.
Özgüven	Kendine güvenmek, yapabileceğine inanmak, başarabileceğine inanmak.
Misafirperverlik	Ağırlamak, gezdirmek, nezaket sözleriyle karşılamak.
Saygı	Saygı duymak, izin almak, sözünü dinlemek.
Sorumluluk	Sorumlu olmak, sorumluluk almak, sorumluluğunu yerine getirmek.
Hoşgörü	Affetmek, hoş görmek, anlayış göstermek.
Çalışkanlık	Çalışmak, gayret etmek, çalışkan, çok başarılı olmak, çalışmaktan keyif almak, var gücüyle hedefe doğru yürümek.
Merhamet	Kıyamamak, acımak.
Barış	Barış, barışmak.
Alçak gönüllülük	Yapabildiklerini vurgulamamak, karşısındakinin başarılarından bahsetmek.
Vatanseverlik	Ülkesini sevmek, bayrağını gururla taşımak.
Adalet	Eşit davranmak, adil olmak.

Tablo 5'te Engeli Olan Çocuklar İçin Kapsayıcı Erken Çocukluk Eğitimi Projesi öykü kitaplarındaki değerlere vurgu yapan ifadelere yer verilmiştir. Öykü kitaplarında sevgi değerinde “sevmek, sevgi hitapları, sarılmak, özlemek, övgü, sevgiyle dolmak”; mutluluk değerinde “sevinç, keyif, mutlu, mutlu olmak, sevinmek, eğlenmek, gülmek, gülümsemek, keyiflenmek, neşeye dolmak, mutluluk vurguları.”; vatanseverlik değerinde “ülkesini sevmek, bayrağını gururla taşımak”; adalet değerinde “eşit davranmak, adil olmak” gibi ifadeler belirlenmiştir.

Engeli Olan Çocuklar İçin Kapsayıcı Erken Çocukluk Eğitimi Projesi öykü kitaplarında yirmi dört değere vurgu yapan ifade örneklerine aşağıda yer verilmiştir:

Sevgi:

- “Çünkü Lokum gibi çok tatlı.” diyerek kedisinin başını okşadı. (Fırat ve Lokum)

- Ben en çok blok merkezinde oynamayı seviyorum. (Ayşe'nin Ayakkabıları)

Mutluluk:

- Tavşan'ın kalbi mutluluktan güm güm attı. (Gitar Saati)

- Minik Köstebek ve Minik Sincap el ele tutuşup mutlulukla dondurmacıya gitmek için evden çıktılar. (Dans Zamanı)

İşbirliği:

- Okulumuzun bahçesindeki bitkilere artık birlikte bakıyoruz. (Ağaç Doktorları)
- Çocuklar hayvan maskelerini takıyor ve hikâyeyi canlandırmaya başlıyorlar. (Daireler Ormanın Kralı)

Arkadaşlık:

- Ama arkadaşlar birbirlerine sevgi dolu ve nazik davranırdı. (Dans Zamanı)
- Mahalledeki tüm çocuklar, oyun parkına arkadaşları ile oyun oynamaya gider. (Sevgi Orkestrası)

Özgürlük:

- “Çünkü ben baykuşlar gibi geceleri oturmak istiyorum.” dedi. (Uyumayı Sevme-yen Efe)
- Tüm çocuklar hayalindeki Daireler Ormanı’nı çiziyor ve boyuyor. (Daireler Ormanın Kralı)

Nezaket:

- Köprü biter bitmez Marangoz Tilki’ye teşekkür edip hızla karşıya geçtiler. (Gitar Saati)
- Annem, Aynur Teyze’ye ve Yağız’a teşekkür ederek, onları eve davet etti. (Elma ile Gelen Arkadaşlık)

Dürüstlük:

- Bazen dolabımı düzenlemeyi canım hiç istemiyordum. (En Hızlı Atlet Benim)
- Berrin, “Hakan ilk defa beslenme çantanda sağlıklı yiyecekler görüyordum.” dedi. (Konuşan Tabaklar)

Kurallara Uyuma:

- Kahvaltıda da uymam gereken kurallar var. (En Hızlı Atlet Benim)
- Buna göre bahçede istediğimiz gibi dolaşabilecek ama kimseyle konuşmıyaca-tık. (Bahçenin Şarkısı)

Aile Birliği:

- Bilge, her sabah annesi ile birlikte anaokuluna gidiyor. (Daireler Ormanın Kralı)

- Babalar ve çocuklar, çadır kurup geceyi de ormanda geçireceklerdi. (Kamp Ateşi)

Yardımseverlik:

- Mutfakta arkadaşının sandalyesini düzeltiyor ya da bahçede sallanmaya çalışan arkadaşına hemen yardım ediyor. (Ayşe'nin Ayakkabıları)

- Yardımlaşmadan bu kadar büyük ve güzel bir halı yapamayacağımız için adını "Yardımlaşma Halısı" koyduk. (Yardımlaşma Halısı)

Empati:

- Pelin, "Hava çok soğuk. Kardan adam üşür. Üzerine bir şeyler giydirelim." dedi. (Kardan Adam Hiç Üşür Mü?)

- Sokakta yaşamak yavru hayvanlar için güvenli olmayabiliyor. (Fırat ve Lokum)

Paylaşmak:

- Ceyda mumları üfledikten sonra birlikte pastayı yediler. (Ceyda'nın Resimleri)

- "Haydi Efe uyan artık, sana kurabiye getirdim." dedi. (Uyumayı Sevmeyen Efe)

Doğayı Koruma:

- Barış, ağaçları iyileştirmeyi annesinden öğrenmiş. (Ağaç Doktorları)

- Yengeçler denizden çıkardıkları mavi kapakları kumların üzerine bırakıyordu. (Mavi Sahil)

Özgüven:

- "Dur, ben de deneyeyim! Aaaa! Çok kolay görünüyor. Teşekkürler Ayşe." dedim. (Ayşe'nin Ayakkabıları)

- Bir gün olimpiyatlardaki yarışlara da katılmak ve orada Türk Bayrağı'nı gururla taşımak istiyorum. (En Hızlı Atlet Benim)

Misafirperverlik:

- Saliha Teyze kedilere mamalarını verdikten sonra, misafirlerine de birer bardak süt getirdi. (Kediler Ne Der?)

- "İşte! İşte Dünya orada. Sana Dünya'daki evimizi gezdirelim." dedim robota. (Uzay Yolcuları)

Saygı:

- Öğretmenimiz ikimizi de sabırla dinliyor. (Ayşe'nin Ayakkabıları)
- Mektuplar özeldir...(Mektup Arkadaşım)

Sorumluluk:

- Can'ın öğretmeni ise ondan kütüphaneye gitmesini ve bir kitap alıp orada okumasını istemişti. (Kütüphanede Bir Masa)
- Babalar dönüş yolunda akşam yakacakları kamp ateşi için kuru dallar toplama-ya başladılar. (Kamp Ateşi)

Hoşgörü:

- Ayşe de heyecanlandığında kelimeleri karıştırıyor. (Ayşe'nin Ayakkabıları)
- Aslında sen eşyalarını kaybetmiyorsun. Sadece onların nerede olduklarını unuttuyorsun. (Renk Renk Kelebek)

Çalışkanlık:

- Hafta sonları oyun parkında bu şarkıyı birlikte çalmak için çalıştık... Çalıştık... Çalıştık...(Sevgi Orkestrası)
- Onlar da bu küçük masada her hafta buluşmaya ve kütüphaneye daha sık gelmeye karar verdiler. (Kütüphanede Bir Masa)

Merhamet:

- Öğretmenimiz Mete'nin özel olduğunu söyledi. (Mete'yi Çok Seviyorum)
- Tavşan arkadaşını orada bırakmak istemiyordu. (Gitar Saati)

Barış:

- Mahalledeki tüm çocuklar ile birlikte oyun oynar. (Sevgi Orkestrası)
- Öğretmenimiz, "Bizim sınıfımız da üzümlü kurabiye gibi, hepimiz çok farklıyız ama bir araya gelince çok tatlıyız." dedi. (Üzümlü Kurabiye)

Alçak Gönüllülük:

- Biz onun yaptıklarının hepsini yapamıyoruz. (Ayşe'nin Ayakkabıları)
- Bir de çok güzel kumdan kale yapıyorsun. Bunun için ben de çok şanslıyım." diyor. (Ağaç Doktorları)

Vatanseverlik:

- Bir gün olimpiyatlardaki yarışlara da katılmak ve orada Türk Bayrağı'nı gururla taşımak istiyorum. (En Hızlı Atlet Benim)

- Teyzem, "İstanbul'u özlediğinde bu küçük tramvaya binip buraya geldiğini hayal edebilirsin. Birlikte bütün İstanbul'u gezebiliriz!" dedi. (Kırmızı Tramvay)

Adalet:

- Mahalledeki tüm çocuklar ile birlikte oyun oynar. (Sevgi Orkestrası)

- "Ünlü gitarist Ayı Mini geliyor, herkese gitar çalmayı öğretecekmiş." (Gitar Saati)

Çocukların küçük yaşlarda değer kazanımı için nitelikli kitaplarla buluşması oldukça önemlidir (Akyol, 2021). Bu nedenle çocukların daha net anlamlandırabilmesi için öykü kitaplarında yer alan değerlerin etkili bir şekilde ifade edilmesi gerekir (Brynildssen, 2002). İncelenen öykü kitaplarında tespit edilen değerler cümlelerde açık olarak ifade edilen değerlerdir. Okul öncesi dönem öykü kitaplarında çocukların değerleri anlayabilmesi, anlamlandırabilmesi ve süreç içerisinde içselleştirerek davranışa dönüştürülebilmesi için açık ve net ifadelere yer verilmesi büyük önem taşır. Ancak burada dikkat edilmesi gereken bir nokta vardır. Çocuk edebiyatı ürünleri öğretici metinler gibi öğretme ve bilgi verme amacı taşımadığı için (Sever, 2012) ya da çocukların yaş ve gelişim özelliklerine uygun olmayan olumsuz davranışları içeren yaşam gerçekleri (çocuk istismarı ve ihmali gibi) için (Karaman Kepenekci ve Aslan, 2011) iletiler örtük olabilir (Binyazar, 2010; Göktürk, 2010; Sever 2012). Örtük iletiler vasıtasıyla çocuklara sezgisel bir duyarlılık, düşünsel bir ortaklık kazandırılmaya çalışılır (Karaman Kepenekci ve Aslan, 2011).

Sonuç

Erken çocukluk döneminde resimli çocuk kitapları değer aktarımı konusunda önemli araçlardan biridir (Körükçü, Acun Kapıkıran ve Aral, 2016). Çocuklar değerleri içeren öyküleri dinledikçe değerlerin yaşamdaki önemini anlamaya ve daha kapsamlı bir değer anlayışı geliştirmeye başlarlar (Narvaez, 2002). Engeli Olan Çocuklar İçin Kapsayıcı Erken Çocukluk Eğitimi Projesi'nde yer alan öykü kitaplarında hangi değerlere ne kadar sıklıkla yer verildiğinin belirlenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- Öykü kitaplarında toplam 1784 cümle ve toplam 935 değer içeren cümle kullanılmıştır.

- Öykü kitaplarındaki toplam cümle sayısı ile karşılaştırıldığında değer ifade eden cümlelerin toplam cümleye oranı %52,4'tür.

- Öykü kitaplarında Değerler Kontrol Listesi'ndeki tüm değerlere yani yirmi dört değere (sevgi, saygı, mutluluk, işbirliği, barış, dürüstlük, alçak gönüllülük, sorumluluk, hoşgörü, özgürlük, paylaşmak, arkadaşlık, merhamet, nezaket, empati, yardım-severlik, çalışkanlık, özgüven, adalet, kurallara uyma, misafirperverlik, aile birliği, doğayı koruma, vatanseverlik) yer verildiği tespit edilmiştir.

- Bütün öykü kitaplarında farklı oranlarda farklı değer ifadeleri yer almaktadır.

- Bütün öykü kitaplarında sevgi ve mutluluk değerlerine vurgu yapılmıştır.

- Değerlerin öykü kitaplarındaki toplam cümle sayısına oranında sevgi (%9,4), mutluluk (8,4), işbirliği (%7), arkadaşlık (%4,8) ve özgürlük (%4,3) değerlerinin en çok rastlanan değerler; çalışkanlık (%0,5), merhamet (%0,4), barış (%0,4), alçak gönüllülük (%0,3), vatanseverlik (%0,2) ve adalet (%0,2) değerlerinin ise en az yer verilen değerler olduğu görülmektedir.

- Değerlerin öykü kitaplarındaki değer ifade eden cümle sayısına oranında sevgi (%18), mutluluk (%16,1), işbirliği (%13,3), arkadaşlık (%9,1) ve özgürlük (%8,1) değerlerinin en çok rastlanan değerler; çalışkanlık (%1), merhamet (%0,8), barış (%0,8), alçak gönüllülük (%0,5), vatanseverlik (%0,4) ve adalet (%0,3) değerlerinin ise en az yer verilen değerler olduğu görülmektedir.

Öneriler

Elde edilen sonuçlar doğrultusunda şu önerilerde bulunulabilir:

- Öykü kitaplarında daha az sıklıkla yer verilen değerlerin hem sayı hem de oran olarak artırılması önerilmektedir. Böylece resimli kitapların çocuğun kişisel gelişimine olumlu katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu sayede çocuklar kitaplarda geçen konu ya da karakterler ile özdeşim kurarken, olumlu davranışları daha kolay öğrenebilir ve davranış haline getirebilirler.

- Resimli çocuk kitaplarında sevgi, mutluluk, işbirliği, arkadaşlık gibi belirgin şekilde işlenen değerlerin yanı sıra özgüven, sorumluluk, barış, adalet gibi farklı değerler de ele alınmalıdır. Bu değerlerin de kitaplarda ele alınmasının çocuğun sosyal gelişiminin desteklenmesi ve bireysel, toplumsal, evrensel değerler konusundaki farkındalığının artması açısından yararlı olacağı düşünülmektedir.

- Okul öncesi dönem çocukları için hazırlanacak öykü kitaplarında yazarların araştırma sonuçlarından faydalanması beklenmektedir.

- Millî Eğitim Bakanlığı tarafından okul öncesi öğretmenlerine ve velilerine yönelik farklı değerlerin kazandırılmasını amaçlayan nitelikli öykü kitaplarının seçimi konusunda aydınlatıcı seminerler düzenlenmeli; öğretmenler ve velilerle paylaşımak üzere okul öncesi dönem için önerilebilecek öykü kitaplarının listeleri oluşturulmalıdır.

- Okul öncesi eğitim kurumlarında öykü-masal okuma etkinlikleri sonrasında öykü ve masalların içerisinde yer alan değerler çocuklarla birlikte tartışılmalı, çocukların farklı değerler konusunda farkındalıklarının artırılması sağlanmalıdır.
- Okul öncesi eğitim kurumlarında öykü ve masallar vasıtasıyla çocuklara aktarılan değerlerin farklı etkinliklerle pekiştirilmesi sağlanmalıdır.
- Öykü kitapları vasıtasıyla çocuklara aktarılmaya çalışılan değerlerin çocuklar üzerinde etkilerini araştırmak üzere deneysel çalışmalar yapılabilir.
- Öykü kitaplarındaki resimler çocuklar için değerlere yönelik farkındalık oluşturacak görsellerle zenginleştirilebilir.
- Öykü kitaplarındaki resimler değerler açısından değerlendirilebilir.

Kaynakça

- Akbalık, H. (2015). *Değerler eğitimi bağlamında Hacı Bektaş-i Veli'nin eserlerinde yer alan eğitsel unsurlar* [Yayımlanmış yüksek lisans tezi]. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Akyol, T. (2021). A journey to the values with picture books: a research on the value acquisition of young children. *International Online Journal of Education and Teaching (IOJET)*, 8(3). 1678-1691.
- Alpöge, G. (2011). *Okulöncesinde değer eğitimi*. Bilgi Yayınevi.
- Aydın, A. (2011). *Eğitim hikâyesidir*. Pegem Yayıncılık.
- Aydın, M. Z. ve Akyol Gürler, Ş. (2012). *Okulda değerler eğitimi*. Nobel Yayıncılık.
- Aydın, İ., Öksüz, A. (2021). Çocuk kitaplarının değerler eğitimi açısından incelenmesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 25, 579-619. <http://dx.doi.org/10.29000/rumelide.1036589>.
- Ayrancı, B. B. ve Aytaş G. (2017). Okul öncesi öğretmen adaylarının çocuk edebiyatının eğitimde işlevselliği üzerine görüşleri. *International Journal of Human Sciences*, 14(4), 4226-4240.
- Bildirici, Z. ve Bulut Pedük, Ş. (2017). Değer eğitimi konusunda anaokullarının sınıf kitaplıklarında bulunan hikâye kitaplarının incelenmesi. *Social Sciences Studies Journal*, 3(12), 2225-2236. <http://dx.doi.org/10.26449/sss.301>
- Binyazar, A. (2010). *Toplum ve edebiyat*. Can Yayınları.
- Brynildssen, S. (2002). *Character education through children's literature*. Family Learning Association.
- Cengiz, Ş. ve Duran E. (2017). Okul öncesi dönemine ait hikâye ve masallardaki değerlerin incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 42(191), 205-233. <http://dx.doi.org/10.15390/EB.2017.6945>

- Cohen, L., Manion, L., and Morrison, K. (2007). *Research methods in education* (6th ed.). Routledge.
- Coşkun Keskin, S. ve Serttaş, N. (2018). *Okul öncesi öğrencilerinin görsellerinde sevgi değeri* [Sözlü bildiri]. III. Uluslararası Değerler Eğitimi Kongresi. <https://www.researchgate.net/publication/356128383>
- Council of the European Union (2009a). *Council conclusions on the professional development of teachers and school leaders*. <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2009:302:0006:0009:EN:PDF>
- Council of the European Union (2009b). *Council conclusions on a strategic framework for European in education and training (ET 2020)*. <http://eurlex.europa.eu/LezUriServ.do?uri=OJ:C:2009:119:0002:0010:EN:PDF>
- Court, D., and Rosental, E. (2007). Values embodied in children's literature used in early childhood education in Israeli state schools. *Early Childhood Education Journal*, 34(6), 407-414. <http://dx.doi.org/10.1007/s10643-006-0140-9>
- Çağlar, A. (2005). *Erken çocuklukta gelişim ve eğitimde yeni yaklaşımlar*. Sevinç, M. (Edt.), Okul öncesi dönemde değerler eğitimi içinde. Morpa Kültür Yayınları.
- Çelikkaya, T. , and Filoğlu, S. (2014). Attitudes of social studies teachers toward value and values education. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 14(4), 1551-1556. <http://dx.doi.org/10.12738/estp.2014.4.1605>
- Çengelci, T., Hancı, B. ve Karaduman, H. (2013). Okul ortamında değerler eğitimi konusunda öğretmen ve öğrenci görüşleri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(25), 33-56.
- Dilek, A. (2017). Feridun Oral'ın resimli hikâye kitaplarındaki değerlerin incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 15(33), 61-86.
- Dirican, R. (2013). *3-6 yaş grubu çocuklarına yönelik yayımlanan resimli hikâye kitaplarının bazı temel değerler açısından incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Erdal, K. (2009). Eğitim değerleri açısından çocuk kitapları. *Akademik Bakış*, 17, 1-18.
- Erkuş, S. (2012). *Okul öncesi öğretmenlerinin okul öncesi eğitim programındaki değerler eğitimine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi* [Yayımlanmış yüksek lisans tezi]. Dicle Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Diyarbakır.
- Gilmore, L., and Howard, G. (2016). Children's books that promote understanding of difference, diversity and disability. *Journal of Psychologists and Counsellors in Schools*, 26(2), 218-251. <http://dx.doi.org/10.1017/jgc.2016.26>

- Gooden, A. M., and Gooden, M. A. (2001). Gender representation in notable children's picture books: 1995–1999. *Sex Roles*, 45, 89-101. <https://dx.doi.org/10.1023/A:1013064418674>
- Gökçe, B. (2008). *Gülten Dayıoğlu'nun çocuk öykülerinde değer eğitimi ve öykülerin Türkçeye katkısı* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Göktürk, A. (2010). *Okuma uğraşı*. Yapı Kredi Yayınları.
- Guba, E. G. and Lincoln, Y. S. (1994). Competing paradigms in qualitative research. *Handbook of Qualitative Research*, 2(105), 163-194.
- Gülay Ogelman, H. ve Erten Sarıkaya, H. (2015). Okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin değerler eğitimi konusundaki görüşleri: Denizli ili örneği. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29, 81-100.
- Halstead, J. M., and Taylor, M. J. (2000). Learning and teaching about values: A review of recent research. *Cambridge Journal of Education*, 30(2), 169-202. <https://dx.doi.org/10.1080/713657146>
- Işıtan, S. (2014). Caillou çizgi film karakteri ile ilgili Türkçe resimli öykü kitaplarının biçimsel ve içerik özelliklerinin incelenmesi. *İlköğretim Online*, 13(1), 191-204.
- Johansson, E. (2018). *The heart of values education in early childhood: Key issues and patterns*. Johansson, E., Emilson, A., and Puroila, M. A. (Edt.), Values education in early childhood settings. concepts, approaches and practices (s. 33-54) içinde. Springer.
- Karaman Kepenekci, Y. ve Aslan, C. (2011). *Okul öncesi döneme seslenen kitaplarda çocuk hakları*. Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Karatay, H. (2011). Karakter eğitiminde edebi eserlerin kullanımı. *Turkish Studies International Periodical for the Languages Literature and History of Turkish or Turkic*, 6(1), 1398-1412. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.2191>
- Klenke, K. (2016). *Qualitative research in the study of leadership*. Emerald Group Publishing Limited.
- Kortenhaus, C. M., and Demarest, J. (1993). Gender role stereotyping in children's literature: An update. *Sex Roles* 29(3/4), 219–32.
- Körükçü, Ö., Acun Kapıkıran, N. ve Aral, N. (2016). Schwartz'ın modeline göre 3-6 yaş resimli çocuk kitaplarında değerlerin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38, 133-151.
- Küçük, S. (2019). *Çocuk kitaplarının temel değerler bakımından incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Lord, J. E., Guernsey, K. N., Balfe, J. M., Karr, V. L., and deFranco, A. (2012). *Human rights. Yes! Action and advocacy on the rights of persons with disabilities*. University of Minnesota Human Rights Center.
- MEB. (2017). *Engeli olan çocuklar için kapsayıcı erken çocukluk eğitimi projesi*. <https://egitimdebirlikteyiz.meb.gov.tr/Materyaller/MateryalGrup/6>
- Michaelis, U. J. (1988). *Social studies for children (A guide to basic instruction)*. Prentice Hall.
- Miles, M. B., and Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: A sourcebook*. Sage.
- Mills, C. (2016). *Ethics and children literature*. Mills, C. (Edt.), Ethics and children literature içinde (s. 1-41). Routledge.
- Narvaez, D. A. (2002). Does reading moral stories build character? *Educational Psychology Review*, 14(2), 155-171. <http://dx.doi.org/10.1023/A:1014674621501>
- Oktay, A. (2010). *Okul öncesi dönemi*. Yavuzer, H. (Edt.), Ana-baba okulu içinde (ss. 39-50). Remzi Yayınları.
- Pekdoğan, S. ve Korkmaz, H. İ. (2017). Okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş çocuklarına verilen değerler eğitimine ilişkin öğretmen görüşlerinin incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(37), 59-72.
- Rieser, R. (2008). *Implementing inclusive education: A commonwealth guide to implementing article 24 of the UN Convention on the rights of people with disabilities*. Commonwealth Secretariat.
- Sapsağlam, Ö. ve Ömeroğlu, E. (2015). Okul öncesi öğretmenlerinin eğitim programlarında değerler eğitimine yer verme düzeylerinin belirlenmesi. *International Journal of Eurasia Social Sciences*, 6(21), 244-264.
- Seale, C. (1999). Quality in qualitative research. *Qualitative Inquiry*, 5(4), 465-478.
- Selek, M. (2014). *Osman Yalçın'ın hayvan hikâyelerinde değerler eğitimi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Burdur.
- Sever, S. (2012). *Çocuk ve edebiyat*. Tudem Yayıncılık.
- Sigurdardottir, I., Williams, P. and Einarsdottir, J. (2019). Preschool teachers communicating values to children. *International Journal of Early Years Education*, 27(1), 170-183. <http://dx.doi.org/10.1080/09669760.2019.1602516>
- Spranger, E. (2001). *İnsan tipleri bir kişilik psikolojisi*. Aydoğan, A. (Çev.), İz Yayıncılık.

- Şahin, Ş., Ökmen, B. ve Kılıç, A. (2018). Sevgi eğitimi dersi alan öğrencilerin sevgi ve sevgi eğitimi dersine dair görüşleri. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 7(1), 176-197. <http://dx.doi.org/10.14689/issn.2148-2624.1.7c1s.8m>
- Tarkoçin, S., Berktaş, D. ve Uyanık Balat, G. (2013). Okul öncesi öğretmenlerinin sınıf içi etkinliklerde çocuklarla olan iletişimlerinde kullandıkları değerlerin incelenmesi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 3(2), 37-49.
- Turan, F. ve Ulutaş, İ. (2016). Okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin etkinliklerde kullandıkları resimli öykü kitaplarının karakter eğitimi açısından incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 209, 208-223.
- Türkoğlu, B. (2019). Opinions of pre-school teachers and pre-service teachers on values education in the pre-school period: The case of Konya province. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 9(2), 381-412. <http://dx.doi.org/10.14527/pegog.2019.012>
- UNESCO. (1994). *The Salamanca Statement and framework for action on special needs education*. UNESCO.
- UNESCO (2008). *Inclusive education: The way of the future - Conclusions and Recommendations*. International Conference on Education (ICE) Geneva, 25-28 November. http://www.ibe.unesco.org/fileadmin/user_upload/Policy_Dialogue/48th_ICE/CONFINTED_48-5_Conclusions_english.pdf
- UNICEF and UNESCO (2007). *A human rights-based approach to Education for All: A framework for the realization of children's right to education and rights within education*. United Nations Children's Fund ve UNESCO. <http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001548/154861e.pdf>
- United Nations. (2006). *Convention on rights of persons with disabilities*. <http://www.un.org/disabilities/convention/conventionfull.shtml>
- United Nations. (2016). *Toolkit on disability for Africa: Inclusive education*. <https://www.un.org/development/desa/dspd/2016/11/toolkit-ondisability-for-africa-2/>
- Uzun, M. ve Köse, A. (2017). Okul öncesi eğitimde değerler eğitiminin uygulanmasına yönelik öğretmen görüşleri. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(23), 305-338.
- Yazar, T. ve Erkuş, S. (2013). Okul öncesi öğretmenlerinin okul öncesi eğitim programındaki değerler eğitimine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, 196-211.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (8. baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, O. (2016). Kurgusal nitelikli çocuk kitapları ve karakter eğitimi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 4(3), 311-325.